

Asia: VN/33963/2024

(Suomenkielinen lausuntoaika on päättynyt 10.2.2026 eikä tämän jälkeen tulleita lausuntoja huomioida.) Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

I förslaget föreslås att ansvaret för att ordna läskunnighetsutbildning överförs till Arbetskraftsmyndigheterna, samtidigt som möjligheterna att genomföra utbildningen inom det fria bildningsarbetet begränsas. Läskunnighetsutbildning förutsätter emellertid små grupper, långsiktighet och lärare med specialiserad kompetens. Kommunernas resurser eller det lokala utbildningsutbudet räcker ofta inte till för att uppfylla dessa krav. Grundläggande läskunnighet är en förutsättning för etablering i samhället – bristen på sådan äventyrar hela etableringsprocessen.

Förslaget lämnar oklart huruvida Arbetskraftsmyndigheterna besitter den pedagogiska kapacitet, de lokaler eller den sakkunskap som krävs för att genomföra läskunnighetsutbildning av hög kvalitet, eller hur dessa förutsättningar skulle säkerställas. Det är nödvändigt att garantera separat finansiering för läskunnighetsutbildningen och att säkerställa att kommunerna även framöver kan utnyttja det fria bildningsarbetets expertis utan upphandlingsrelaterade hinder.

Enligt förslaget ska etableringsutbildningen leda till funktionella språkkunskaper på nivå B1.1 och omfatta inläring i arbetslivet. Enligt vår uppfattning kan målnivån B1.1 vara lämplig för vissa studerande, men för många – särskilt för personer med kort eller bristfällig skolbakgrund – är målet orealistiskt att nå inom en tvåårig etableringsperiod. Risken är att målnivån i praktiken fungerar mer som grund för sanktioner än som ett verktyg som stödjer sysselsättning. Arbetsplatsförlagt lärande är ett utmärkt inslag i etableringen, men det förutsätter även arbetsgivarnas engagemang – något som för närvarande inte är jämnt fördelat på nationell nivå. Det bör därför utvecklas åtgärder som uppmuntrar arbetsgivare att anställa invandrade personer, eftersom det i slutändan alltid är företagen som fattar anställningsbesluten.

När målet är att uppnå språknivån B1.1 är det också centralt hur snabbt en person får tillträde till etableringsutbildningen. Språkmålen bör tillämpas flexibla, och särskilt för personer med begränsad skolbakgrund bör längre språkutbildningsperioder möjliggöras samt fortsatta utbildningsvägar utvecklas, såsom tillgänglighet och resurser inom vuxenutbildningens grundläggande utbildning. Det bör även klargöras om väntetiden inför utbildning räknas in i den tvååriga etableringstiden.

Som helhet ställer reformen upp mål som en betydande del av de invandrarna inte kan uppfylla utan en tydlig förstärkning av stödåtgärderna.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästö

I förslaget baseras finansieringslinjerna på en effektivisering av integrationsservicen, en samordning av finansieringen till en enda kanal samt på uppskattade årliga besparingar om cirka 45–47 miljoner euro. Syftet med förslaget är att stärka integrationens genomslagskraft, påskynda sysselsättningen och öka de integrerandes förpliktelser. Samtidigt åläggs reformen ett betydande besparingskrav. Enligt vår bedömning står detta besparingskrav i konflikt med reformens egna mål.

Besparingskravet och minskningen av finansieringen leder bland annat till ett smalare utbildningsutbud och längre väntetider, vilket ytterligare försvagar sysselsättningsmöjligheterna för personer som redan befinner sig i en utsatt ställning på arbetsmarknaden. På längre sikt försämrar detta även samhällets tillgång på arbetskraft. Genomförandet av besparingarna riskerar således att försvaga just de faktorer som anges som motivering för reformen.

Eftersom finansieringen enligt förslaget överförs till att ingå i kommunernas ordinarie statsandelssystem, ökar kommunernas ansvar avsevärt. Kommunernas uppgifter utökas samtidigt som finansieringen minskar, vilket inte utgör en hållbar grund för framtiden. Dessa åtgärder placerar kommuner av olika storlek och i olika delar av landet i en ojämlik position som utbildningsanordnare. Detta leder oundvikligen till nedskärningar i tjänster, försämrad kvalitet och ökade regionala skillnader. Därtill kommer utbildningsplatser sannolikt att behöva minskas, vilket fördröjer integrationen och försvårar sysselsättning. Minskad finansiering försvagar även möjligheterna för personer som redan är i arbetslivet att få språkutbildning, vilket innebär att besparingarna riskerar att försämma utbildningsmöjligheterna för samtliga grupper av integrerande personer. De besparingar som eftersträvas framstår därmed som skenbara och kan i längden medföra ökade totala kostnader.

Enligt vår uppfattning medför besparingarna inom finansieringen av integrationsfrämjande åtgärder flera allvarliga konsekvenser: kvaliteten och tillgängligheten i integrationsutbildningen försämras särskilt i mindre kommuner, kommunernas och välfärdsområdenas ansvar växer medan resurserna inte ökar i motsvarande grad, och de växande regionala skillnaderna hotar hela integrationssystemets legitimitet. Reformens målsättningar – snabbare sysselsättning, bättre

språkkunskaper och en tydligare arbetslivsorientering – kan inte uppnås utan tillräcklig finansiering, och därför bör besparingsmålen omprövas.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Förslagets mål är att tydliggöra integrationens syften samt att öka de invandrade personernas eget ansvar och skyldighet att delta i tjänster som främjar integrationen. Att förtydliga målen och stärka arbetslivsinriktningen är i grunden motiverat, men det är också viktigt att beakta att en ökad grad av förpliktelser medför betydande risker som, om de realiserar, kan äventyra reformens framgång.

Flyktinghjälp uttrycker oro över att skärpta skyldigheter drabbar integrerande personer i utsatt ställning oproportionerligt. Förslaget ökar avsevärt graden av förpliktelser inom integrationen: skyldigheten att aktivt söka arbete, kravet på fyra jobbansökningar per månad samt skärpta konsekvenser vid uteblivet deltagande i tjänster. Enligt vår uppfattning är det motiverat att stärka förpliktelserna endast när detta kombineras med tillräckligt stöd och faktisk tillgång till tjänster. I förslaget säkerställs dock inte att tjänster verkligen finns tillgängliga i hela landet. Särskilt utsatta grupper – såsom personer med flyktningbakgrund, traumatiserade individer, personer med låg utbildningsbakgrund och invandrade kvinnor som vårdar barn i hemmet – löper störst risk att förlora sina förmåner när villkoren skärps. Språkliga och hälsorelaterade begränsningar kan leda till sanktioner även i situationer där personen agerar efter bästa förmåga.

Sanktionssystemet bör balanseras genom att utöka möjligheterna till individuella undantag för riskgrupper samt genom att säkerställa att expertbedömningar från kommunen och välfärdsområdet alltid utgör utgångspunkt för beslut om skärpt förpliktelse.

Vi anser att tydligare mål för integrationen är fördelaktigt och kan öka systemets förutsebarhet. En förstärkning av förpliktelserna måste dock kopplas till den faktiska tillgången till utbildning och stöd samt till att individuella behov beaktas vid utarbetandet av integrationsplanen. I annat fall riskerar reformen att försämra situationen för de mest utsatta grupperna och försvaga integrationens genomslagskraft.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Målet i förslaget att effektivisera tjänsteprocessen i integrationens inledande skede är i grunden välkommet, men samtidigt medför det betydande risker som kan äventyra uppfyllandet av reformens mål.

I förslaget skärps kartläggningen i början av processen och utarbetandet av integrationsplaner effektiviseras, samtidigt som graden av förpliktelser ökar. Enligt vår uppfattning är detta ändamålsenligt endast om det verkligen är möjligt att säkerställa en fungerande styrning till tjänster samt om utbildnings- och stödtjänster finns tillräckligt tillgängliga. En snabbare inledning av

processen förbättrar inte helheten i integrationskedjan om resurser och utbildningsplatser inte räcker till. Avsaknaden av dessa skapar flaskhalsar som hindrar framsteg i integrationsprocessen.

I det inledande skedet är det av största vikt att kunna identifiera individens bakgrund avseende läskunnighet, traumatiska erfarenheter, eventuella inlärningssvårigheter eller andra stödbehov. Detta är avgörande för att personen ska kunna hänvisas till rätt och tillräckliga stödformer och för att undvika att belasta individer med orimliga skyldigheter som, om de inte uppfylls, i värsta fall kan leda till sanktioner.

Förändringarna i integrationens inledande skede kan stödja en smidigare integration endast om de kombineras med tillräcklig finansiering, ett tillgängligt utbildningsutbud och stödstrukturer som tar hänsyn till individuella behov. Utan dessa förutsättningar riskerar den ökade förpliktelsen att leda till en differentiering av tjänsterna och att försämra situationen för just de grupper av integrerande personer som har de största stöd- och vägledningsbehoven.

Muut huomiot

Vi anser det viktigt att utvecklingen av integrationsfrämjande åtgärder sker målmedvetet, arbetslivsinriktat och på ett jämlikt sätt. Förslaget innehåller flera positiva element, såsom en tydligare tjänstestruktur och en stärkt svenskspråkig integration. Samtidigt medför förslaget tydliga risker som kan försvaga integrationens genomslagskraft, öka ojämlikheten och leda till högre kostnader på längre sikt.

Vi vill särskilt betona att finansieringens tillräcklighet och den regionala jämlikheten måste tryggas, att utsatta grupper måste beaktas när graden av förpliktelser ökas, att tillgången till läskunnighetsutbildning och svenskspråkig utbildning måste säkerställas, att utbildningsmålen måste vara realistiska och att utbildningsvägarna måste vara sammanhängande. Vi anser att förslaget bör preciseras för att minska dessa risker och för att säkerställa integrationens samlade genomslagskraft i hela Finland.

Nyman-Paajanen Annika
Suomen Pakolaisapu ry